

ลดยาเหลือใช้ ปลดภัย ปลดโรค

ยาเป็นหนึ่งในปัจจัยหลักในการดำรงชีวิตที่ใช้ช่วยปัญหาความเจ็บป่วย ปัจจุบันประชาชนมีความสามารถเข้าถึงยาได้ง่ายไม่ว่าจากช่องทางร้านยา คลินิก โรงพยาบาล และสถานพยาบาลต่างๆ การใช้ยาหากใช้ผิดวิธี ผิดขนาดไม่ตรงกับคำแนะนำ ก็อาจทำให้เกิดผลเสียต่อร่างกาย นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องการแพ้ยา และ ยาเหลือใช้อีกด้วย

ข้อมูลจาก ภก.มรุพงษ์ พชรโชค อดีตเภสัชกรประจำสถานปฏิบัติการเภสัชกรรมชุมชน คณะเภสัชศาสตร์ มมหิดลเปิดเผยว่า “ยาเหลือใช้” นับเป็นปัญหาที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของประชาชน ยาเหลือใช้ คือ ยาที่ไม่ได้ใช้แล้ว ยาเหลือใช้อาจเกิดจากหลายสาเหตุ เช่น ยาที่ผู้ป่วยเคยใช้มาก่อนแต่ใช้ไม่ครบตามแพทย์สั่ง หรือหยุดใช้ยา ทำให้มียาเหลือเก็บไว้ที่บ้าน โดยไม่ได้ใช้งาน หรือเป็นยาเหลือใช้จากการปรับเปลี่ยนยาในการรักษา เป็นต้น ยาเหลือใช้ที่อยู่ในสภาพดี

สามารถนำกลับมาใช้ได้ อีก แต่หากเก็บรักษาไม่ดีหรือเก็บไว้นานเกินไป ยาเหลือใช้เหล่านั้นอาจจะเสื่อมสภาพหรือหมดอายุได้ ดังนั้น หากนำยาเหล่านี้มาใช้จะทำให้รักษาโรคไม่หายหรือได้รับอันตรายจากยาที่เสื่อมสภาพหรือหมดอายุได้

ประชาชนจะลดยาเหลือใช้ได้อย่างไร

วิธีการปฏิบัติตัวในการจัดการกับยาเหลือใช้ที่มีอยู่อย่างถูกต้อง ทำได้ด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

1. พยายามหาเภสัชกร
เภสัชกรคือผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับยาดีที่สุด ดังนั้น การขอรับคำปรึกษาจากเภสัชกรใกล้บ้านจึงเป็นวิธีที่ดี สะดวก และปลอดภัยที่สุดเช่นกัน

2. การบริจาคยากับเภสัชกร/แพทย์
ในกรณีที่ “ยาเหลือใช้” ยังไม่หมดอายุและไม่จำเป็นสำหรับเราอีกแล้วนั้น อาจทำการบริจาคให้แก่เภสัชกรหรือแพทย์เพื่อนำยาเหล่านั้นไปมอบให้แก่ผู้ป่วยที่จำเป็นต้องใช้ยาแต่ขาดแคลนกำลังทรัพย์ได้ ซึ่งถือเป็นการทำบุญในอีกทางหนึ่งด้วย

3. การใช้ยาเก่าก่อนยาใหม่
ในกรณีที่มียาเหลือใช้เป็นจำนวนมาก และเรายังจำเป็นต้องรับประทานยานั้นอยู่ สิ่งที่เราควรทำ คือ สักรววันหมดอายุของยาที่มีทั้งหมดและรับประทานยาที่

ใกล้หมดอายุก่อน

4. การกำจัดยาเหลือใช้อย่างถูกต้อง
ในกรณีที่ “ยาเหลือใช้” ที่มีอยู่เสื่อมสภาพหรือหมดอายุลงแน่นอนว่าสิ่งที่ควรปฏิบัติ คือ การกำจัดยาเหล่านั้นทิ้งไป แต่สิ่งหนึ่งที่พึงระลึกไว้เสมอว่าเมื่อเราทิ้งยาเหล่านั้นไปแล้วอาจมีผู้ที่เก็บยาเหล่านั้นได้แล้วนำไปใช้ต่อโดยที่ไม่ได้สังเกตวันหมดอายุหรือลักษณะที่เสื่อมสภาพของยาก่อนใช้ ทำให้ได้รับอันตรายจากยาเหลือใช้ของเรา ดังนั้นสิ่งที่ควรปฏิบัติก่อนการทิ้ง “ยาเหลือใช้” คือ การทำให้ยาเหล่านั้นเสียสภาพก่อนหรือทำให้ไม่สามารถนำมาใช้ต่อได้อีก เช่น ยาเม็ดหรือแคปซูลควรที่จะทำการบดให้แตกละเอียดก่อนจากนั้นจึงทำการคลุกกับสารที่ไม่ต้องการ เช่น ชี้เถ้า ดิน หรือกากกาแฟ จากนั้นจึงห่อด้วยกระดาษหรือถุงพลาสติกอีกชั้นหนึ่งแล้วนำไปทิ้งถังขยะ หรือนำน้ำควรเทยาออกจากขวดให้หมดโดยอาจคลุกยากับสารที่ไม่ต้องการและห่ออีกชั้นก่อนนำไปทิ้ง ส่วนการเทยาลงในโถส้วมหรืออ่างล้างจานนั้นเป็นสิ่งที่ไม่แนะนำ เนื่องจากจะทำให้ยากระจายและปนเปื้อนสิ่งแวดล้อมในธรรมชาติ เช่น ดินที่ใช้ทำเกษตรกรรมหรือน้ำในแม่น้ำลำคลองต่างๆ ที่ถูกนำมาผลิตเป็นน้ำประปา ซึ่งทำยที่สุดแล้ว

เราอาจได้รับอันตรายจากยาที่เราเป็น
คนทิ้งไปเองโดยไม่รู้ตัว

สิ่งพึงปฏิบัติก่อนนำ “ยาเหลือใช้” กลับมาใช้ใหม่

ผู้ป่วยสามารถนำยาเหลือใช้
ในบ้านกลับมาใช้ใหม่ได้ โดยเฉพาะ
ผู้ป่วยโรคเรื้อรังที่ไม่รับประทานยาอย่าง
ต่อเนื่อง หากจะกลับมารับประทานยา
อีกครั้งควรตรวจสอบวิธีการใช้ยากับ
แพทย์ก่อนใช้ยา เพราะแพทย์อาจปรับ
เปลี่ยนวิธีรับประทาน ผู้ป่วยสามารถ
สังเกตได้จากฉลากยาค้างสุดท้ายที่
ไปพบแพทย์ ผู้ป่วยที่ได้รับยาเหลือใช้
จากผู้อื่นควรสอบถามจากแพทย์หรือ
เภสัชกรก่อนใช้ยา ก่อนที่จะใช้ยาเหลือ
ใช้ทุกครั้งผู้ป่วยควรตรวจสอบสภาพยา
ก่อนใช้งานว่าเป็นยาสภาพดีที่สามารถ
นำมาใช้ได้หรือเป็นยาเสื่อมสภาพหรือ
หมดอายุแล้ว โดยมีวิธีการตรวจสอบ
ยาก่อนใช้ดังนี้

**1. ตรวจสอบวิธีการเก็บรักษา
ยาว่าถูกต้องหรือไม่** ผู้ป่วยควรเก็บ

รักษาที่บ้านให้อยู่ในสภาพแวดล้อม
ที่เหมาะสม หากเก็บรักษาไม่เหมาะสม
ยาเหลือใช้ที่บ้านอาจกลายเป็นยา
เสื่อมสภาพโดยไม่รู้ตัว

-ผู้ป่วยควรเก็บรักษาให้
ห่างจากความชื้น เช่นไม่ควรเก็บยา
ในห้องน้ำ เป็นต้น

-ผู้ป่วยควรเก็บรักษาใน
อุณหภูมิที่เหมาะสม ยาส่วนใหญ่เก็บ
รักษาที่อุณหภูมิห้อง แต่ยาบางชนิด
แนะนำให้เก็บในตู้เย็น เช่น ยาเหน็บ
ทวารหนัก, ยาหยอดตาบางชนิด เป็นต้น

-ผู้ป่วยควรเก็บรักษาให้
พ้นจากแสงแดด โดยเฉพาะยาที่ไว
ต่อแสงแดด ควรเก็บในซองสีชา

**2. ตรวจสอบลักษณะของ
บรรจุภัณฑ์หรือภาชนะบรรจุยา**
ผู้ป่วยควรเก็บยาในภาชนะเดิมของ

ผู้ผลิตเช่น ขวด, แผง หรือซองเดิม
เป็นต้น ไม่ควรเก็บยาหลายชนิดใน
ซองเดียวกัน เนื่องจากอาจเกิดการปน
เปื้อนและสับสนในการใช้ยา และถ้า
จำเป็นต้องแบ่งยาของจากภาชนะเดิม
เพื่อจัดแบ่งให้ผู้ป่วยตามมื้ออาหาร
ควรจัดไว้เพียงระยะเวลาสั้นๆ เช่น
รายวันหรือรายสัปดาห์ การแบ่งยา
ออกจากภาชนะเดิมจำนวนมากๆ อาจ
ทำให้ยาเสื่อมสภาพได้

3. ตรวจสอบฉลากยา ผู้ป่วย
ควรรักษาฉลากยาให้ครบถ้วน ไม่ควรฉีก
หรือทำลายทิ้ง เมื่อต้องใช้ยาอีกครั้ง
ผู้ป่วยจะสามารถอ่านข้อมูลจากฉลากยา
เพื่อให้ใช้ยาอย่างเหมาะสมต่อไป

4. ตรวจสอบวันหมดอายุ
ผู้ป่วยควรอ่านวันหมดอายุก่อนใช้ยา
ผู้ป่วยไม่ควรใช้ยาเหลือใช้ที่หมดอายุแล้ว

**5. ตรวจสอบลักษณะ
ภายนอกของยา** ผู้ป่วยควรสังเกต
ลักษณะภายนอกของยาก่อนใช้ หาก
ลักษณะเปลี่ยนไปจากเดิม เช่น สี,
กลิ่น, รส เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม
ผู้ป่วยไม่ควรรับประทานยาดังกล่าว
เพราะอาจเกิดจากยาเสื่อมสภาพหรือ
ยาหมดอายุ

สำหรับผู้สนใจข้อมูลสุขภาพ
และการใช้ยาของคุณะเภสัชศาสตร์
ม.มหิดล สามารถติดตามได้ที่
[https://pharmacy.mahidol.ac.th/
th/service-knowledge.php](https://pharmacy.mahidol.ac.th/th/service-knowledge.php)

**ผศ.(พิเศษ)ดร.อภิสิทธิ์ จัทรทนานนท์
ประธานกรรมการ มูลนิธิคุณแม่คุณภาพ**